

De Oude Wijsheid in Afrika

– Patrick Bowen

Dat Azië de bron is van waaruit de hele filosofie is voortgekomen wordt algemeen aangenomen; en dat Europa de hoeder en conservator is van de kennis die voortkwam uit het oudere continent zal ook algemeen worden ondersteund. Weinig mensen zullen willen aannemen dat ook Afrika eens het thuis was van een lering, minstens zo diep als welke andere uit Azië dan ook; en slechts een minderheid, als die er al is, zal geloven dat zulke leringen nu nog leven onder de inwoners van het donkere continent. Maar dat dat waar is, beweert ik en ik zal proberen het aan te tonen op de volgende pagina's.

Dit artikel is een herdruk uit *The Theosophist* van augustus 1927.

Jaren geleden, toen ik als jongen van tien of twaalf jaar oud mijn vaders huifkar volgde door het wilde oerwoud van Noord Transvaal, Portugees Oost Afrika en Mashonaland, ontmoette ik veel inboorlingen en sloot vriendschap met hen. Het waren voornamelijk Zoeloes, van de kaste die bekend is als de Isanusi, een woord dat gewoonlijk verkeerd vertaald wordt als “medicijnman”. Waarom deze mensen, die altijd zeer gereserveerd waren tegenover Europeanen en zelfs ook tegenover hun eigen volk, vertrouwen in mij stelden is iets dat ik zelfs nu nog niet duidelijk begrijp, maar ze deden het wel. Ik herinner me een gesprek met één van hen, Mankanyezi (de stralende) met wie ik bijzonder vertrouwelijk omging, wat een diepe indruk op me maakte, zo diep dat ik het nooit ben vergeten. Mijn vader had zijn voornemen om mij aan de zorg van een missionaris toe te vertrouwen kenbaar gemaakt, om mij wat opvoeding bij te brengen en de manieren van de blanken te leren. Ik zei dat tegen Mankanyezi, die zijn hoofd bedenkelijk schudde toen hij het hoorde en zei:

Jullie leraren zijn ongetwijfeld geleerde mensen. Maar waarom streven ze ernaar om hun religies aan ons op te leggen zonder eerst uit te vinden wat onze religies inhouden? Geen van hen, zelfs niet Sobantu (Bisschop Colenso, een grote autoriteit op het gebied van inheemse talen), weet iets van onze werkelijke religie. Zij denken dat wij de geesten van onze voorouders aanbidden; dat we geloven dat onze geesten, als we sterven, de lichamen van dieren aannemen. Zij veroordelen ons, de Isanusi, zonder bewijs en zonder onderzoek, als misleiders van onze nog meer onwetende broeders; of ze beweren dat we slechte tovenaars zijn die werken met boze geesten. Om je te laten zien hoe onwetend ze zijn, zal ik je vertellen wat wij de gewone man leren. We leren hem dat hij een lichaam heeft; dat in dat lichaam een ziel huist; en dat in de ziel een vonk of een deel van iets aanwezig is dat wij Itongo noemen, wat door de gewone man geïnterpreteerd wordt als de 'universele geest van de stam'. We leren dat na de dood de ziel (Idhlozi), na een tijdje bij het lichaam gebleven te zijn, naar een plaats gaat die Esilweni (gebied van dieren) wordt genoemd. Dat is iets anders dan het lichaam van een dier binnengaan, zoals je ziet. In Esilweni neemt de ziel een vorm aan van half dier, half mens. Dit is een ware vorm, omdat de aard van de mens voor een deel lijkt op die van een dier, met uitzondering van de vonk van iets hogers, waarvan de gewone man maar weinig weet. Voor een periode die lang of kort kan zijn, wat afhangt van de kracht van de dierlijke aard, blijft de ziel in Esilweni, maar ten slotte stoot de ziel zijn dierlijke vorm af en gaat verder naar een plaats van rust. Daar slaapt zij totdat er een tijd komt dat zij droomt dat er voor haar iets te doen of te leren valt op aarde; de ziel wordt wakker en gaat terug naar de aarde, door het dierlijke

gebied heen, en wordt herboren als een kind. Steeds opnieuw reist de ziel door het lichaam, door het gebied van de dieren naar de rustplaats, droomt haar droom en komt terug in het lichaam. Totdat uiteindelijk de mens een ware mens wordt en zijn ziel, als hij sterft, rechtstreeks naar zijn rustplaats gaat. Vandaar gaat de ziel verder als de tijd gekomen is dat zij niet meer droomt van de aarde en zij wordt één met datgene waaruit zij voortkwam: de Itongo. Dan weet de mens dat hij, in plaats van zijn afgescheiden zelf, in werkelijkheid de hele stam is en de stam is hij. Dat is wat we leren, zoals ik zeg, omdat dit het uiterste is dat de gewone man kan begrijpen en zelfs hiervan hebben de meesten slechts een vage indruk.

Het geloof van ons, de wijzere ouden, gaat echter veel verder en is grootser, maar wel te vergelijken. Het is te weids en groots voor het begrip van de gewone man of voor jou nu. Maar ik kan wel zeggen dat we weten dat de Itongo niet alleen maar de geest van de stam is, maar de Geest in en boven alle mensen en zelfs boven alle dingen; en dat uiteindelijk, omdat alle mensen één zijn in de Geest, zij allemaal broeders zijn in het vlees.

Mankanyezi was een zuivere Zoeloe van koninklijk bloed. Wat zijn leeftijd mag zijn geweest weet ik niet, maar hij was minstens zeventig. Hij was een grote, lenige man, licht chocolade van kleur met een voorname semitische gelaatsuitdrukking, zonder negroïde trekken, met uitzondering van zijn sneeuwwitte haar dat kroesde. Door de inheemsen en door enkele blanke jagers die hem kenden werd hij gezien als een krachtige medicijnman, maar slecht één maal kreeg ik iets te zien van die kant van zijn karakter.

Ongeveer een jaar na het hierboven aangehaalde gesprek en in het gezelschap van een beroemde Boer en jager, Sarel Du Pont genaamd, ontmoette ik Mankanyezi opnieuw bij de Limpopo rivier. “Jullie gaan een verre reis maken”, zei hij na een paar inleidende opmerkingen. “Slechts tot aan de Zambezi”, zei mijn metgezel.

Mankanyezi schudde zijn hoofd. “Veel verder denk ik. Je zult, voordat je deze rivier weer ziet, het Grote Meer van het noorden (het Nyasa meer) bezoeken. In het oosten van dat meer zul je naar de bronnen van een ander meer gaan en daar zul je een van mijn oudere broeders ontmoeten.”

“Maar”, zei Du Pont “als we inderdaad zo ver gaan, wat we niet van plan zijn, waaraan kunnen we dan deze broeder van jou herkennen? Ik neem aan dat hij niet je werkelijke broer is, maar meer een broer in de Geest, omdat je zegt dat alle mensen dat zijn?”

“Hij is, zoals je zegt, niet mijn broer in het vlees. Ik noem hem mijn oudere broer omdat hij een Oudere is in de Familie (gemeenschap) waartoe ik behoor, waarvan de leden de bewakers zijn van de Wijsheid die komt vanuit de Oudheid (Wisdom-which-comes-from-of-old). Er zijn er meer van ons, tenminste één in elke stam en in elk volk van dit grote land. We zijn er van alle graden, vanaf leerling tot aan meester, en tot aan die verhevenen wier namen niet uitgesproken mogen worden. Ik ben een gewone Broeder; hij waarover ik spreek is mijn Ouder”.

“Maar”, zei ik verbaasd, “hoe kun je die man kennen, je hebt me dikwijls verteld dat je nog nooit verder dan de Zambesi hebt gereisd?”

“Ik ken hem, omdat ik hem dikwijls gezien heb, maar niet in het vlees. We hebben dikwijls samen gepraat. Denk

je dat het denkvermogen van de mens alleen maar kan reizen in het lichaam? Denk je dat het denken door de kracht van het lichaam beperkt wordt? Kijk eens hiernaar en probeer te begrijpen”.

Terwijl hij sprak wees hij naar een hagedis die dichtbij lag te zonnebaden. Hij fixeerde zijn ogen op het dier en stak zijn hand uit met de palm naar boven, terwijl hij langzaam en regelmatig begon te ademen. Na een paar seconden draaiden de kraalogen van het kleine reptiel naar hem toe. Het dier rende een klein eindje vooruit en stopte toen terwijl zijn zijkant zich ritmisch uitzetten en samentrokken. Na weer een kleine pauze sprong de hagedis weer vooruit en nestelde zich op de open palm van de hand van de oude man. Deze liet het dier een minuut rusten en liet de hagedis toen zachtjes tussen de bladeren glijden, waar het zich vlug verborg. Hij keek naar ons en glimlachte vriendelijk. “Misschien zeggen jullie nu: dat is toverij (ubutakati)”, zei hij “misschien zond ik een boze geest uit om de hagedis naar me toe te roepen. Of misschien is het dier zelf een boze geest die mij dient. Als ik jullie vertel dat mijn denken zijn brein binnenging en dat onze twee denkvermogens één werden, zul je mij niet geloven. Misschien zul je het later nog eens begrijpen”.

Meer dan een jaar later, bij de bron van de Rovuma rivier in het oosten van het Nyasa meer, overnachtten we in een inheems dorp en kwamen daar een oude man tegen (een Masai, geen Zoeloe) die ons begroette als vrienden van zijn broer Mankanyezi. Door voorzichtig navragen van mijn metgezel werd het duidelijk dat deze man en Mankanyezi elkaar nooit ontmoet konden heb-

ben. De ene was zeker nooit ten zuiden van de Zambesi geweest en de ander was nooit ten noorden van de rivier geweest. Toch viel er niet aan te twifelen dat zij een intieme directe kennis van elkaar hadden, niet via anderen, omdat hun woonplaatsen duizenden mijlen uiteen lagen en de stammen nooit contact hadden.

Tijdens dr. Jamesons inval in de Transvaal trad ik in dienst van de B.S.A. Co (beëdigde accountants) en sindsdien, tot aan 1924, ben ik bijna steeds in dienst geweest bij verschillende koloniale administraties, vanaf de evenaar tot aan de Kaap. Altijd deed ik het soort werk dat me in vertrouwelijk contact bracht met de inboorlingen. Van het bestaan van de gemeenschap die genoemd was door Mankanyezi kreeg ik steeds meer bevestiging en ik kwam in direct contact met een paar vertegenwoordigers van hun hogere graden.

Een paar jaar na de Boerenoorlog was ik in een groot reservaat bezig met vertrouwelijk werk voor het gouvernement van Natal. Terwijl ik daar was ontdekte ik tot mijn verbazing in een afgelegen, moeilijk te bereiken vallei een kleine gemeenschap van mensen, misschien minder dan honderd, van alle leeftijden en van beide seksen. Het waren zeker geen Zoeloes en ze waren ook niet van een andere Afrikaanse stam die ik ooit gezien had. Als ze niet het gewone leven van de inboorlingen hadden geleid en zich niet op elk gebied geïdentificeerd hadden met hun Bantoe burens, zou ik gedacht hebben dat ze leden waren van een Zuid Europees ras. Hun kleur varieerde van het bruin van de hindoe tot aan puur wit. Hun trekken waren Europees, maar klassieker dan meestal het geval is bij Europeanen.

Het hoofd van deze kleine gemeenschap droeg de Zoeloe-naam Mandhlalanga (Kracht van de Zon). Hij was een opvallende verschijning, langer dan zes voet, slank van gestalte, met golvend sneeuwwit haar, olijfkleurige huid en trekken die, met uitzondering van de jukbeenderen die nogal opvielen, bijna zuiver Grieks waren. Onder de Zoeloes had hij de reputatie een bovennatuurlijk wezen te zijn.

Vanaf het begin was Mandhlalanga erg vriendelijk tegen mij en wilde hij mijn vertrouwen winnen. Hij gaf me onschatbare hulp bij het werk waar ik mee bezig was en dat ik het tot een goed einde bracht was vooral aan hem te danken. Voor wat hemzelf betrof bleef hij lange tijd nogal gereserveerd. Hij en zijn volk, legde hij uit, waren Berbers ofwel Khabyles (hij sprak de naam uit als Kha-beel-ya, de Kh werd uitgesproken als een keelklank) uit Noord Afrika. Maar wat ze deden op vijfduizend mijl afstand van hun geboortestreek, of waarom ze ervoor kozen zich te vereenzelvigen met de Zoeloes, legde hij niet uit.

Na verloop van tijd kwam er echter een verandering in zijn houding. Op een dag sprak ik over de onverklaarbare manier waarop nieuws van verre gebeurtenissen zich onder de inboorlingen verspreidt en toen zei hij plotse-ling:

Gedachte is vlugger dan de elektrische vonk en heeft geen draden nodig om zich te verspreiden. Alles dat het nodig heeft is een brein om het uit te zenden en een brein om het te ontvangen. Zou je het geloven als ik je vertel dat wij, ik en de anderen van de Broederschap waartoe ik behoort, onze gedachten kunnen overbrengen van de één naar de ander en dat het er niet toe doet hoe ver onze lichamen van elkaar gescheiden zijn?

Dit was een nogal verbazingwekkende opmerking, maar ik herinnerde me wat ik geleerd had van Mankanyezi. Ik antwoordde: "Ja, ik denk dat ik het kan geloven, maar ik zou er zekerder van zijn, als je me uitlegt hoe het in zijn werk gaat."

"Te proberen om onze wetenschap aan je uit te leggen" zei hij glimlachend, "zou lijken op de poging om een differentiaalrekening uit te leggen aan een kind dat nog niet kan optellen. Maar ik ben tevreden over je denkvermogen dat niet vertroebeld is door de vooroordelen en dogma's van de gemiddelde Europeaan, dus als je wilt kan ik je aannemen als leerling en je het eenvoudige optellen van onze overgeleverde kennis leren. Of je ooit de kennis van de differentiaalrekening zult bereiken, hangt helemaal van jezelf af. Ik kan je onderwijzen maar ik kan niet garanderen dat jij kunt leren."

De Itongo (Universele Geest) is ALLES dat ooit was, is, of ooit zal zijn, bevatbaar of niet te bevatten.

Na wat nadenken besloot ik erin toe te stemmen Mandhlalanga's leerling te worden en een jaar lang ontving ik zijn instructies. Toen werd ik door omstandigheden gedwongen mijn studie op te geven en dat deel van het land te verlaten. Ik heb mijn leraar nooit meer ontmoet en tot een maand geleden ontving ik nooit meer enig bericht van hem. Met een ander van zijn broederschap die ik toen ook tegenkwam, ben ik echter geregeld in contact gebleven en van hem kreeg ik niet vaak berichten, maar wel met regelmatige tussenpozen. Het totaal aan informatie dat ik ontving van Mandhlalanga gedurende dat jaar is niet groot en ik ben zo ver af

van het duidelijk begrijpen van de exacte betekenis ervan, dat ik niet ga proberen het uit te leggen. Ik zal hier volstaan met bepaalde uittreksels van de uitgebreide aantekeningen die ik gemaakt heb van zijn leringen toen die uitgesproken werden, en de lezer toestaan ze uit te leggen naar eigen inzicht.

Mandhlalanga, kan ik wel zeggen, is een Meester of Leraar in de Broederschap die genoemd werd door Mankanyezi. Hij heeft gereisd in Europa, Azië en Amerika. Hij spreekt vloeiend Engels en andere Europese talen, maar zijn gesprekken met mij werden gevoerd in de geheime Bantoetaal die voor de gewone inboorling al eeuwen dood is; van het nog steeds bestaan van die taal zijn weinig Europeanen op de hoogte. Bij de volgende citaten moet de lezer zich realiseren dat veel onduidelijkheden kunnen zijn ontstaan door de moeilijkheid om de juiste nuances van de begrippen in het Engels te vertalen.

Mandhlalanga spreekt als volgt over "Het raadsel van het bestaan":

De Itongo (Universele Geest) is ALLES dat ooit was, is, of ooit zal zijn, bevatbaar of niet te bevatten. De Itongo is ALLE dingen, alle dingen zijn van HET; maar de som van alle dingen is niet de Itongo. De Itongo is AL de kracht die bestaat, al de kracht is Itongo; maar alle kracht, waarneembaar of bevatbaar, is niet de Itongo. De Itongo is ALLE wijsheid die er is, alle wijsheid is van HET; maar al de bevatbare wijsheid is niet de Itongo. AL de substantie, AL de kracht, AL de wijsheid is van HET en HET is in hen en manifesteert zich door hen, maar HET is ook boven en buiten hen, eeuwigdurend ongemantificeerd.

De mens die van de Itongo is kan de Itongo nooit kennen zo lang hij mens is.

Alles wat hij van HET kan kennen zijn de manifestaties die binnen het bereik van zijn waarneming komen.

Over de mens en zijn bestemming sprak Mandhlalanga aldus:

De mens is een individu dat, zoals alles op het fysieke gebied al de eigenschappen van de kosmische oceaan in zich heeft, waarvan hij een geïndividualiseerd deel uitmaakt. Hij heeft op zijn opwaartse reis het stadium bereikt van persoonlijk bewustzijn. Ik spreek van de mens in het algemeen. Er zijn onontwikkelde mensen die slechts een rudimentair persoonlijk bewustzijn hebben, zoals er anderen zijn die de persoonlijkheid hebben getranscendeerd en hun ware Zelf kennen, dat onsterfelijke deel dat als eerste geïndividualiseerd werd uit de verheven gebieden van het spirituele denkvermogen.

De mens is een individu dat, zoals alles op het fysieke gebied al de eigenschappen van de kosmische oceaan in zich heeft, waarvan hij een geïndividualiseerd deel uitmaakt.

De mens is op een reis waarvan het doel de hereniging is met de bron van zijn wezen, de Itongo. Om dat doel te bereiken moet hij eerst door alle ervaringen heen die de kosmos biedt en hij moet al de verduistering afschudden die hij verzameld heeft op zijn afdaling vanuit het geïndividualiseerde geestelijke denken naar de grofste materie. Om dat te bereiken wordt hij steeds opnieuw geboren, want zijn fysieke lichaam sterft, net als zijn lagere mentale beginselen; alleen zijn hogere mentale beginselen, die verwant zijn aan Itongo, overleven van tijdperk naar tijdperk, terwijl ze de indi-

vidualiteit behouden die hen geschonken werd aan het begin van de kosmische cyclus.

Mijn leraar gaf het volgende verslag over de Broederschap waarin hij de rang van Meester bekleedt:

We noemen onze Broederschap Bonaabakulu abasekhemu en we gebruiken de oude Bantoetaal die de moedertaal is van de wijdverspreide groep van talen op het continent. De naam zou in het Engels aangeduid kunnen worden als de Broederschap van de Verhevenen van Egypte.

De broederschap werd opgericht in Egypte tijdens de regering van Farao Cheops; de oprichter was een priester van Isis. Het doeleinde is het verspreiden van de Wijsheid die komt vanuit de Oudheid (Wisdom-which-comes-from-of-old) onder al de rassen en de stammen van Afrika, en de studie en het in praktijk brengen door de leden van dat wat we de Ukwazikwesithabango noemen, de wetenschap die afhangt van gedachtekracht. Het is de enige ware wetenschap die er is.

Van de occulte krachten die door Mandhlalanga en zijn broeder Meester werden opgeroepen zag ik veel voorbeelden, maar ik voel me niet vrij om er hier over te spreken. De lezer heeft al genoeg stof tot nadenken. Ik zal afsluiten met een nogal cryptische aanhaling van Mandhlalanga over de bron van de kracht van de Broeders:

Over de bron van de kracht die wij gebruiken kan men maar weinig leren totdat het leerlingschap bereikt wordt. Maar laat men diep nadenken over het volgende: Ik heb individualiteit vergeleken met draaikolken in de kosmische oceaan. Maar de hele oceaan is niet helemaal individualiteit. Tussen de 'draaikolken' hoe ontelbaar ook, strekken zich wijde, kalme oppervlakten uit die in samen-

stelling gelijk zijn aan de draaikolken. Men kan begrijpen dat een 'draaikolk' door het voortbrengen van kleine vibraties in zichzelf, golven kan uitzenden door de kalme oppervlakten die andere 'draaikolken' kunnen bereiken en daar bepaalde gevolgen teweeg kunnen brengen. Alle 'draaikolken' doen dit voortdurend. Stel je nu voor dat een 'draaikolk' de kracht krijgt om zijn innerlijke vibraties onder controle te houden en die trillend door de oceaan te zenden naar welk voorwerp het ook maar wil, kun je dan niet begrijpen dat het op dat voorwerp elk effect kan veroorzaken dat het wil? Denk nu aan de 'draaikolk' alsof het een mens is. Is het niet duidelijk

dat door volledige controle te krijgen over de vibraties van zijn hogere beginselen de mens golven van diverse intensiteit kan zenden door de kosmische oceaan waarvan hij deel uitmaakt? Die golven zullen, afhankelijk van hun aard en kracht, gevolgen voortbrengen op alle gebieden, vanaf het hoogste, dat natuurlijk het gevoeligste is, naar beneden, tot aan het 'slijk' en de 'modder' van de laagste gebieden. Ik geef je dit als voedsel voor je gedachten en vraag je het goed te verteren.

Uit: *The Theosophist*, april 2005
Vertaling: F.v.I.

Het Goddelijke is aanwezig in de kern
van ieder van ons en de ontdekking
van het werkelijke,
van de waarheid die schuil gaat
achter een ongelooflijke verscheidenheid
van verschijnselen, is de ontdekking
van het Goddelijke in onszelf
en in elke levensvorm.

Daniëlle Audoin